

Тема: «Віртуальна подорож «Чеховські місця на Україні»

Мета: познайомити учнів з фактами біографії письменника, пов'язаними з його перебуванням на Україні; формувати у дітей такі якості характеру, як: жертовність, чесність, уважність, гуманність на прикладі особистості Чехова; виховувати бажання творити добро.

Обладнання: карта України, виставка творів Чехова, портрет письменника, диск із фотографіями.

Хід заняття

Тогда человек станет лучше,
когда вы покажете ему, каков он есть.

А.П.Чехов

Вчитель. «Україна дорога і близька моєму серцю. Я люблю її літературу, музику і прекрасну пісню, сповнену чарівної мелодії. Я люблю український народ, який дав світові такого титана, як Тарас Шевченко», — писав А.Чехов. І тому я пропоную вам здійснити віртуальну подорож «Чеховські місця на Україні».

Вчитель. Україна – це друга Батьківщина Чехова. Його бабуся з боку батька Є.Є.Шимко була українкою, в дитячі роки (Таганрог) українська мова постійно звучала в родині Чехових. Діти слухали українські пісні, грали в домашніх виставах "про Чупруна та Чупруниху".

Сам Антон Павлович у переписці з друзями не раз називав себе українцем. У 1902 р., розмовляючи на Білій дачі з Горьким і Лазаревським, Чехов визнавався: «Я дійсний малорус, я в дитинстві не говорив інакше, як по-малоросійськи».

Прадідом Антона Павловича вважають кріпака Воронежської губернії Михайла Омеляновича (Євстаф'євича) Чехова (1762—1849 р.). Був він людиною статечною, сини шанобливо величали його «паночи» — від «пан отче».

Бабусею Антона Павловича була кріпосна селянка Єфросинія Омелянівна Шимко (1798—1878 р.), українка із села Зайцівка, з родини конярів. Ходила в українській свитці. Була простодушна, вірила в нечисту силу. Після народження молодшого сина Митрофана пішки ходила з Ольховатки в Київ на поклоніння святиням. Видно, дала обітницю. Відомо, що в 1859—60 р. дід з бабусяю жили в Харківській губернії, у Вовчій балці, у дідуся Шимко. Відтіля дід надіслав Євгенії Яківні поздоровлення з народженням Антонія Великого й подарунок — десять рублів сріблом «із власних сум».

Ставши письменником, Чехов обрав “приснолисту Україну” місцем літнього відпочинку, відвідав Харківську та Полтавську губернії. У Львові він придбав твори Т.Шевченка на українській мові. Пісенні мотиви (“Не женися на багатій”) відображені в повісті “Три роки”. У 1888-1889 роках Чехов відпочивав у Сумах: мандрував, спостерігав народне життя, працював над прозою та драматургією. У Сумах похований брат письменника, художник Микола Чехов (1868-1889). У 1898 р. хворий Чехов переїхав до Ялти на територію сучасної України.

Подорож перша «Що за місця! Я зачарований...»

(На моніторах комп'ютера демонструються слайди із зображенням українських пейзажів, полтавських сіл, Сорочинської ярмарки, Миргороду.)

Вчитель. А.Чехов приваблював край, звідки вийшов М. В. Гоголь. Не дивно, що йому хотілося побувати на Полтавщині, побачити знаменитий Сорочинський ярмарок з його поетичними героями, завітати в Миргород. Така нагода трапилася влітку 1888 року, коли Антон Павлович відпочивав на дачі під Сумами.

Екскурсовод І. ...Велика дідівська коляска (та сама, жартував Чехов, котра до того належала тітоньці Івана Федоровича Шпоньки) повільно рухалась довгими полтавськими селами, мимо колодязних журавлів і привітних хат, що по самісінькі димарі потопали в зелені... Перед очима письменника, мов живі, з'являлися гоголівські образи Тараса Бульби, Івана Івановича й Івана Никифоровича, Коробочки, Ноздрьова...

Був час косовиці сіна — найпоетичніша пора в Україні. — Гарно. Навіть дуже гарно! — казав Чехов вустами свого героя Петра Дмитровича з оповідання «Іменини».

Минули Гадяч, і знову — під Сарами — в просторій долині («Як густо пахло свіжим сіном!») засміявся блакитною стрічкою Псел. Це про красу отих місць писав А. П. Чехов: «Долина річки Псла з Сарами і Рашівкою значно різноманітніша й багатша змістом і фарбами за ялтинські краєвиди».

Екскурсовод ІІ. Особливо припала до вподоби письменникові Миргородщина. Тут мовби витав волелюбний дух декабристів, дух Шевченка й Капніста. Спершу, може, жартома казав Антон Павлович друзям: «Оселюсь. Неодмінно — тут. Збудую кліматичну станцію для літературної братії». Друзі сприймали це як жарт. Але в душі Чехова думка про оселення на Миргородщині переросла згодом у бажання. Того літа він провів кілька днів у Бакумівці, побував у Хомутці, Миргороді, Сорочинцях.

Тоді між Бакумівкою і Хомутцем на березі Хоролу був невеликий козачий хутір. Він дуже сподобався Чехову, і письменник був не від того, щоб купити його (козак Яценко, що ним володів, пообіцяв продати). «Дуже затишний поетичний куточок, — писав А. П. Чехов. — Прекрасна земля, заплавна лука, Хорол, ставок, сад... і липова алея». У мріях він бачив себе вже мешканцем тутешніх місць. Ще не куплена була садиба, а він уже мріяв відкрити тут медичний пункт, бо, як довідався, ні в Бакумівці, ні в Хомутці не було жодного лікаря. Проте справа з купівлею хутора провалилася. Власник запросив суму, якої письменник не мав і не міг скоро дістати...

Екскурсовод ІІІ. Всюди, де хоч ненадовго зупинявся Чехов, у нього з'являлися нові друзі. У Бакумівці він слухав розповідь про сиву давнину з вуст старого пасічника. У Хомутці йому показали будинок декабристів Муравйових-Апостолів. Там він познайомився з талановитим народним умільцем — гончарем Калашником. Його виробу Антон Павлович рекомендував на Петербурзьку кустарну виставку. Вдруге А. П. Чехов був на Полтавщині трохи згодом — у серпні 1888 року.

Ця нова подорож справила на нього яскраве враження. «Що за місця! Я просто зачарований! Крім природи, ніщо так не вражає в Україні, як

народне здоров'я, високий ступінь розвитку селянина, котрий і розумний, і музикальний, і тверезий, і моральний, і завжди веселий», — записав А.Чехов після подорожі по гоголівських місцях Полтавщини.

Подорож друга «Простори, яким немає кінця»

(На моніторах комп'ютера демонструються слайди із зображенням річки Псел, околиць міста Суми, садиби Лінтварьових, експонатів будинку-музею Чехова)

Вчитель. У другій половині 80-х років XIX століття Чехов оселився під Сумами у садибі Лінтварьових. Почував себе прекрасно, був веселим і життєрадісним. Тут на Луці був його головний відпочинок. Повагу і симпатію викликала у письменника родина господаря садиби. У Чехова склалися гарні стосунки з місцевими жителями. Його захоплювала поетична глибина народної душі. Лукавий український гумор, а особливо народні пісні, то ліричні і ніжні, то веселі і запальні. Антон Павлович не тільки спостерігав життя українських селян, але й допомагав їм як лікар.

Екскурсовод I. У Суми Антон Павлович приїхав разом із матір'ю і сестрою у травні 1888 року. Вони зняли будиночок під дачу у місцевих поміщиків Лінтварьових.

Жили на березі Псла в флігелі старої панської садиби. По широкій і глибокій річці розкидано багато островів, у ній водяться риба і раки, багато зелені. Та найбільше вражали гостя безмежні простори. Йому здавалося, що за своїх сто рублів він отримав право жити на видноколах, яким немає кінця. Та й господарі виявилися дуже милими, гостинними й освіченими людьми. Господиня дому - Олександра Василівна, три її доньки - Зінаїда, Олена і Наталія та двоє синів - Павло і Георгій. Дві старші сестри належали до числа перших жінок-лікарів Росії, а найменша - Наталія Михайлівна - побудувала власним коштом на садибі дві школи і навчала дітей. Антон Павлович називав її "страстной хохломанкой": «Она учит хохлят басням Крылова в малороссийском переводе». Саме за її настановою Чехов у 1894 році, перебуваючи у Львові, купив для себе «Кобзаря» Тараса Шевченка.

Екскурсовод II. У тридцятитомному академічному зібранні творів Антона Чехова надруковано шістьдесят п'ять листів, написаних у садибі Лінтварьових. Він із захопленням описував природу і людей, серед яких жив, запрошував своїх знайомих відвідати ці незвичайні місця. Його запрошення не пропали намарне. Тут гостював поет Олексій Плещеев, на якого дивилися як на бога, підносили букети квітів і всюди запрошували. Три тижні, які провів Чехов з Плещеевим на Луці, він вважав «одной из лучших и интереснейших страничек своей биографии». Перед від'їздом із Сум Плещеев написав вірш, який був опублікований через п'ять років після його смерті. Як вважають дослідники, присвятив він його гостинним господарям Лінтварьовим.

Вчитель.

Цветущий мирный уголок,
Где отдыхал я от тревог
И суеты столицы душной,
Я буду долго вспоминать,
Когда вернусь в нее опять,

Судьбы велениям послушный.
Отрадно будет мне мечтой
Перенестись сюда порой,
Перенестись к семье радушной,
Где теплый дружеский привет
Нежданно встретил я, где нет
Ни светской чопорности скучной,
Ни карт, ни пошлой болтовни,
С пустою жизнью неразлучной;
Но где в труде проходят дни,
И чистый бескорыстный труд
На благо края своего
Ценить умеет темный люд,
Платя любовью за него...
Не раз мечта перенесет
Меня в уютный домик тот,
Где вечером, под звук рояля,
В душе усталой оживали
Волненья давних, прошлых дней
Весны умчавшейся моей —
Ее восторги и печали!..
Спасибо, добрые друзья,
За теплый, ласковый привет,
Которым был я здесь согрет!
Спасибо вам! И если снова
Не встречусь с вами в жизни я,
То помяните добрым словом
В беседе дружеской меня.

З властивим йому гумором Антон Павлович писав, як малорухливого і по-старечому лінивого поета шанувальниці катали на човнах, возили в сусідні маєтки і співали для нього романси. Відомому дачнику Линтварьових на той час виповнилося двадцять вісім років. У невеликому повітовому містечку знали твори Чехова і захоплювалися його талантом.

Екскурсивод III. Перебуваючи у садибі Линтварьових, письменник не лише рибалив і насолоджувався тутешніми красотами. Він прокидався о п'ятій годині ранку, безкоштовно приймав і лікував хворих у довколишніх селах і нікому не відмовляв у допомозі, бо сповідував переконання, що бажання служити загальному благу має бути потребою душі й умовою особистого щастя. Знаходив час і на літературну працю. Українські враження Чехова лягли в основу його творів, написаних наприкінці 80-х та в 90-х роках: «Учитель словесности», «Крыжовник», «Человек в футляре», «Красавицы» та інших.

Екскурсивод I. Перше літо подарувало всій сім'ї багато чудових і незабутніх миттєвостей, а наступного року Чехови пережили велику втрату. Навесні 1889 року Микола Чехов перехворів брюшним тифом, який дав ускладнення на легені. Антон Павлович сам лікував свого брата-художника в Москві, а потім перевіз його до садиби

Линтварьових. Микола помер від скоротечних сухот. Його поховали на місцевому кладовищі. Об'їздивши від того часу немало країв і земель, Чехов навідався в Суми в 1894 році. Він уже не був дачником, а гостем Линтварьових і визнав, що багато є чудових місць на світі, але «Лука і Псел кращі».

Подорож третя «Дуже затишний поетичний куточок...»

(На моніторах комп'ютера демонструються слайди із зображенням краєвидів Ялти, будинку-музею Чехова в Ялті)

Вчитель. Селище Чехово... Музей Чехова... Пам'ятник Чехову... Театр імені Чехова, вулиця, бібліотека, школа... Багато що в Ялті пов'язано з ім'ям Чехова. Його популярність серед ялтинців була надзвичайно велика. До нього приходили за порадою вчителі й лікарі, за допомогою – хворі. Чехов був членом опікунської ради Ялтинської жіночої гімназії (тепер школа №5).

Екскурсовод I. Вперше Чехов приїхав до Ялти влітку 1888 року «только для того, чтобы удовлетворить хотя немного свою страсть к передвижению». Море приголомшило письменника. В оповіданні «Чорний монах», очевидно, згадуючи те, що бачив сам, письменник так змальовує картину моря: «Была тихая, теплая погода, и пахло морем. Чудесная бухта отражала в себе луну и огни, и имела цвет, которому трудно подобрать название. Это было нежное и мягкое сочетание синего с зеленым; местами вода походила цветом на синий купорос, а местами, казалось, лунный свет сгустился и вместо воды наполнил бухту, а в общем какое согласие цветов».

Екскурсовод II. Через п'ять років письменник приїжджає до Ялти лікуватися. Тоді він ще не знав, що дуже серйозно хворий. Жив він у той час у готелі «Росія» в кімнаті № 39. За порадою лікарів Чехов у 1898 році вирішив оселитися в Ялті, куди він приїхав разом зі своєю матір'ю і сестрою Марією. Письменник купив невелику ділянку і побудував двоповерховий будинок з мезоніном, названий сучасниками «Білою дачою». У цьому будинку він прожив з 1899 по 1904 рік.

Екскурсовод III. Завдяки турботам сестри письменника Марії Павлівни тут збереглося все так, як було 1 травня 1904 року, у день від'їзду Чехова із Ялти. У будинку збереглися їдальня, спальня і кабінет у тому вигляді, як вони були за життя Чехова, а в одній із кімнат зараз відкрита історико-літературна експозиція, яка розповідає про життя і творчість Чехова.

Екскурсовод I. «В течение пяти с половиной лет, которые Антон Павлович прожил в Ялте, жизнь в нашей усадьбе была ключом. Кто только не бывал у нас! Алексей Максимович Горький, В. Г. Короленко, Куприн, Левитан, бывали здесь. Горький был наиболее частым гостем», — писала сестра письменника у спогадах. Стіни цього будинку чули голос Федора Шаляпіна. Тут виконували на фортепіано свої твори Сергій Рахманінов і Костянтин Станіславський, Володимир Немирович-Данченко і багато інших чудових представників російської культури того часу бували гостями Антона Павловича.

Екскурсовод II. Із їдальні через зашклену веранду видно сад, який сильно розрісся. Багато дерев письменник посадив сам. У садку з початку літа і до грудня і зараз квітнуть троянди, які так любив Чехов. У цьому будинку Антон Павлович написав відомі п'єси «Три сестри», «Вишневий сад», оповідання «Дама з собачкою», «Наречена», «На святках», повість «В яру» та інші твори, підготував до видання збірник своїх творів, який двічі вийшов ще за життя письменника – в 1901 і 1903 роках.

Екскурсовод III. У спальні перед ліжком стоїть столик, за яким письменник працював під час загострення хвороби. Останній раз Чехов ночував у цій кімнаті 30 квітня 1904 року. Наступного дня він поїхав до Москви для консультацій з лікарями і в Ялту більше не повернувся. Із Москви Чехов виїхав на курорт Баденвейлер (у Німеччині), де помер 2 липня. Але ніколи не підуть із життя, ніколи не забудуться книги, написані ним, вічно буде жити пам'ять про нього – про людину прекрасної і сильної душі.

Вчитель. «Україна дорога і близька моєму серцю. Я люблю її літературу, музику і прекрасну пісню, сповнену чарівної мелодії. Я люблю український народ, який дав світові такого титана, як Тарас Шевченко», — писав А.Чехов.

Антон Павлович залишив по собі добру пам'ять: три школи, побудовані ним у селищах Тальок, Новосьолкі, Меліхове. Він будував дороги, мости, копав ставки, саджав дерева. Він прикрашав землю і життя навколо себе у прямому смислі цього слова. Він поспішав творити добро.

У наш час п'єси Чехова входять до репертуару театрів України. Проводиться фестиваль мистецтв «Дні Чехова в Ялті». У Криму присуджується літературна премія ім.Чехова, знімаються художні та документальні фільми за творами письменника. В Ялті, Гурзуфі і Сумах працюють чеховські музеї. Центром досліджень чеховської творчості на Україні є Будинок-музей А.П.Чехова в Ялті.

